Cercetări Istorice (serie nouă), XXXII, IAŞI, 2013, p. 177-194

MOVILEŞTII.
CONSIDERAŢII FINALE[1]

Ştefan S. GOROVEI[2]

Interesul pentru neamul Movileştilor s-a manifestat târziu în istoriografia noastră; el nu a fost stârnit de existenţa celor şapte principi care au domnit în Moldova şi în Ţara Românească între anii 1595 şi 1634, ci de personalitatea lui Petru Movilă (1596-1646), arhiepiscop al Kievului, „descoperit", după mijlocul veacului al XIX-lea, de Ghenadie Enăceanu. Cercetarea istoriei şi a genealogiei acestui neam a fost, astfel, multă vreme un fel de anexă ori de prefaţă la biografia celebrului ierarh, canonizat acum aproape două decenii, întâi în Ucraina şi abia după aceea şi la noi. În acest chip, reflectorul cercetărilor s-a îndreptat, în mod inevitabil, spre ascendenţa paternă, punctul central şi fierbinte al investigaţiilor constituindu-l, cum se ştie, legătura Movileştilor cu vechea familie domnească a Moldovei, aşa-numiţii Muşatini. Trebuie spus, de altminteri, că încă de la început s-a afirmat că Maria Movilă, mama domnilor Ieremia şi Simion, a trebuit să fie fiica lui Petru vodă Rareş; însă demonstrarea acestui fapt a fost dificilă, cu suficiente contestări şi reluări, până la epuizarea „probatoriului" care să permită un verdict acceptabil[3]. De-a

[1] Comunicare susţinută în şedinţa din 11 septembrie 2012 a Filialei Iaşi a Comisiei Naţionale de Heraldică, Genealogie şi Sigilografie a Academiei Române.

[2] Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi.

[3] V., între altele, Ghenadie Enăceanu, *Petru Movilă*, în *BOR*, VII, 1883 şi VIII, 1884 (studii reunite apoi în volumul *Din istoria bisericească a românilor. „Meşterul Manole" şi „Petru Movilă"*, Bucureşti, 1887); I. C. Miclescu-Prăjescu, *New Data Regarding the Installation of Movilă Princes*, în *SEER*, XLIX, 1971, p. 159-178; versiunea românească – *Noi date privind înscăunarea Movileştilor* – în *ArhGen*, IV (IX), 1997, 1-2, p. 159-178 (reluat şi în *Movileştii. Istorie şi spiritualitate românească.* I. *„Casa noastră Movilească"*, carte tipărită cu binecuvântarea Înalt Prea Sfinţitului Pimen, Arhiepiscop al

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

lungul a peste cinci sferturi de veac de cercetări şi dezbateri, atenţia s-a concentrat, astfel, asupra ramurii care a dat familia domnească, descendentă din marele logofăt Ion Movilă şi soţia sa, „marea cneaghină Maria"[4]. Mulţi dintre cei care ne-am antrenat în aceste dezbateri am deplâns şi imposibilitatea de a afla amănunte despre Movileştii mai vechi, mai cu seamă despre cei din generaţia imediat anterioară marelui logofăt: *Dragotă Movilă* şi soţia lui, *Salomia*, despre care singura menţiune se află în pomelnicul Mănăstirii Suceviţa, într-un paragraf închinat „moşilor şi strămoşilor" lui Gheorghe Movilă[5]. În toată lunga (şi, pe alocuri, animata) dezbatere, colateralii lui Ieremia vodă şi ai lui Simion vodă au stat şi au rămas într-un adevărat con de umbră, referirile la ei fiind cu totul întâmplătoare[6]. Aproape tot ce se ştia la nivelul anilor 1970-1971 se află consemnat în *Dicţionarul marilor dregători* al lui Nicolae Stoicescu[7]. Iată aceste informaţii:

Sucevei şi Rădăuţilor, Sfânta Mănăstire Suceviţa, 2006, p. 41-60; Şt. S. Gorovei, *Pe marginea unei filiaţii incerte: Maria Movilă – fiica lui Petru Rareş*, în *CercIst*, S. N., XI, 1980, p. 325-330 (reluat în *Movileştii. Istorie şi spiritualitate românească*, I, cit., p. 61-68); D. Nastase, *Maria, mama lui Ieremia Movilă, fiică a „despotului" Petru Rareş*, în *ArhGen,* III (VIII), 1996, p. 303-305 (reluat în *De potestate. Semne şi expresii ale puterii*, Iaşi, 2006, p. 127-130); Şt. S. Gorovei, *Descendenţa domnească a Movileştilor. Observaţii şi argumente noi*, în O. Cristea, P. Zahariuc, Gh. Lazăr (eds.), *Aut viam inveniam, aut faciam. In honorem Ştefan Andreescu*, Iaşi, 2012, p. 225-254.

[4] Formula se află într-un pomelnic al Mănăstirii Suceviţa: D. Dan, *Mănăstirea Suceviţa*, Bucureşti, 1923, p. 173; O. Mitric, *Catalogul manuscriselor slavo-române din biblioteca Mănăstirii Suceviţa*, Suceava, 1999, p. 88, nr. 24 II. Am semnalat şi comentat această formulă în studiul *Caracterizarea Puterii în Moldova la cumpăna veacurilor XVI-XVII*, publicat în Al.-F. Platon, B.-P. Maleon, L. Pilat (coord.), *Ideologii şi reprezentări ale Puterii în Europa*, Iaşi, 2009, p. 181-182.

[5] V. Brătulescu, *Pomelnicul cel mare al Mănăstirii Suceviţa*, în *MMS*, XLIV, 1968, 3-4, p. 194.

[6] Cf. M. M. Székely, *Sfetnicii lui Petru Rareş. Studiu prosopografic*, Iaşi, 2002, p. 217-219; Eadem, *Ctitorii Voroneţului*, în *AP*, V, 2009, 1, p. 145-146.

[7] N. Stoicescu, *Dicţionar al marilor dregători din Ţara Românească şi Moldova. Sec. XIV-XVII*, Bucureşti, 1971, p. 318 şi 452. Este ciudată omiterea numelui soţiei lui Văscan şi al fiului său Turcea, deşi ambele erau atunci cunoscute de multă vreme.

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

Văscan Movilă – fratele marelui logofăt Ion Movilă şi fiu al aceluiaşi misterios şi încă nedocumentat Dragotă Movilă – a fost mare postelnic între 1553 şi 1555 şi apoi pârcălab de Hotin între 1568 şi 1560. Sub semnul incertitudinii, eruditul istoric propunea identificarea lui şi cu marele paharnic Movilă din anii 1569 şi 1570. Numele soției este necunoscut. Fiul său, **Dumitru**, atestat ca mare vătag în 1586, a fost tatăl unei fete numite **Maria Căzaca**, soția lui Mihai Trifan, ridicat mare postelnic de Ieremia vodă. Această Maria Căzaca a fost îngropată la Mănăstirea Ițcani; neavând urmaşi, şi-a lăsat averea rudei sale, Miron vodă Barnovschi. Şi atât.

În paralel, s-a născut o nebuloasă, care stăruie încă în cercetările genealogice referitoare la familiile moldoveneşti. Anume, existența unei familii Movilă în Moldova sudică, în secolele XVIII-XIX, descendentă dintr-un Adam Moviliță, a condus la formularea întrebării dacă avem de-a face sau nu cu urmaşi ai celor din veacurile XV-XVII. Un răspuns *categoric pozitiv* neputându-se da, cercetătorii au oscilat între *negarea categorică* şi *afirmarea prudentă* a posibilității. Singura sursă veche – însă numai din secolul al XIX-lea și, în plus, nesigură și deseori foarte interesată – este *Arhondologia* paharnicului Costandin Sion[8].

*

Vreme de aproape patru decenii, am scrutat istoria Movileștilor, cu gândul inițial de a scrie despre ei o carte ca aceea închinată Muşatinilor (1976). Însă, cu cât am scormonit mai mult, cu atâta ținta mi s-a părut mai depărtată; cu cât am limpezit mai multe puncte neclare, ori m-am apropiat de lămurirea lor („cazul" Buzul[9], înrudirea cu familia Hâra[10], descendența din Petru vodă Rareş[11], apartenența lui Miron Barnovschi la acest neam[12]), cu

[8] C. Sion, *Arhondologia Moldovei. Amintiri şi note contimporane. Boierii moldoveni*, text ales şi stabilit, glosar şi indice de R. Rotaru, prefață de M. Anghelescu, postfață, note şi comentarii de Şt. S. Gorovei, Bucureşti, 1973, p. 159-162. V. p. 160: „de la Adam Movilă, ziditoriul Mănăstirei Adam, ce li s-au părut feciorilor săi, că ş-au părăsit porecla aceea atât de slăvită şi cunoscută în Evropa şi s-au poreclit toți după numele tatălui lor, Adam"

[9] Şt. S. Gorovei, *Miscellanea*, în *AIIAI*, XIX, 1982, p. 664-670 (5. *Buzul pârcălab şi Gheorghe pârcălab de Hotin*).

[10] *Ibidem*, p. 670-672 (6. *Gavrilaş Hâra logofăt şi Gavrilaş Mateiaş logofăt*).

[11] Idem, *Pe marginea unei filiații incerte: Maria Movilă – fiica lui Petru Rareş*, comunicare din 1977, publicată în 1980 (cf. *supra*, nota 1). La capătul acestei direcții de

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

atâta cele rămase mi s-au părut mai nerezolvabile. Închei acum acest lung ciclu de cercetări movilene, aducând la „judecată" o serie de observaţii legate de cele două chestiuni menţionate anterior: colateralii şi Movileştii cei noi.

În ceea ce priveşte primul punct, atenţia mi-a fost atrasă, acum în urmă, de unele menţiuni vechi de documente, despre care cred că pot călăuzi cercetarea. Un zapis vechi „pe sârbie" arăta că la 16 februarie 1585 un *Dumitru Movilă* a dăruit mamei sale *Nastasia* un sfert din satul Nelipăuţi[13]; abia doi ani mai târziu, la 19 februarie 1587, un „ispisoc vechi pe sârbie" de la Petru voievod a întărit această danie[14].

După încă 12 ani, la 15 aprilie 1599, acest sfert de Nelipăuţi din ţinutul Hotinului era întărit de Ieremia vodă Movilă fraţilor *Ionaşco*, *Turcea* şi *Antemia*, „copiii *Nastasiei*, cneaghina lui *Moghilă pârcălab*". Se menţiona, cu acest prilej, „ispisocul pe care l-a avut mama lor Nastasia de la [...] Petru voievod, [de] danie de la *Dumitru Movilă fost mare vătag*, pentru că îi era cumpărătură, împreună cu tatăl lor, *Movilă pârcălab*, de la Dinga diac, pentru 3000 de zloţi tătăreşti"[15].

Aparţin aceştia neamului lui Cozma Moghilă ceaşnicul?!

Ca să ne apropiem de o certitudine, trebuie să mai facem un ocol.

În biserica Mănăstirii Voroneţ, în pridvor, mormântul unui membru al familiei Movilă a fost acoperit cu o lepede funerară din a cărei inscripţie se vede că a fost făcută de cneaghina *Anastasia*, soţia lui *Văscan Movilă pârcălabul de Hotin*; lespedea acoperea mormântul unui fiu (numele e

cercetare au stat, în 2007, cele trei comunicări reunite ulterior în studiul *Descendenţa domnească a Movileştilor. Observaţii şi argumente noi* (cit. *supra*, nota 1).

[12] Idem, *„Din Purice – Movilă" şi „Barnovschi-Moghilă". Două explicaţii (nu numai) genealogice*, în *ArhGen*, III (VIII), 3-4, 1996, p. 327-332. V. şi Idem, *Neamul lui Miron vodă Barnovschi*, în *ArhGen*, V (X), 1998, 1-2, p. 141-154.

[13] C. I. Andreescu, C. A. Stoide, *Documente şi regeste*, I. *Documente moldoveneşti din sec. XVI*, Iaşi, 1934, p. 22, nr. 71; lipseşte din *DIR*.

[14] *Ibidem*, p. 23, nr. 75 (regestul nu dă nume, nici de persoane, nici de locuri, ci doar menţiunea că ispisocul era „întăritori acelui zapis", însă atât pentru zapis, cât şi pentru ispisoc se citează acelaşi loc din arhive; v. şi p. 45); nici acest document nu a fost cuprins în *DIR*.

[15] *DIR*, XVI/4, Bucureşti, 1952, p. 257, nr. 317.

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

ilizibil), mort la 11 mai 1582[16]. N. Iorga a crezut că poate să identifice acest fiu în persoana lui Dumitru[17], care însă era în viaţă la acea vreme, cum se va vedea de îndată. Pe de altă parte, dimensiunile pietrei (74 x 37/42 cm) arată că s-ar putea să avem de-a face cu mormântul unui adolescent (cum spusese Kozak: „ein kleiner Grabstein"). Este, deci, vorba, de un fiu al cărui nume s-a pierdut; îngroparea lui la Voroneţ poate să reflecte – cum s-a sugerat recent[18] – o înrudire a Movileştilor cu ctitorii acelei vechi mănăstiri, care a premers ctitoria de la 1488 a lui Ştefan cel Mare.

La argumentele aduse în acest sens, mai adaug unul, care înfăţişează relaţiile speciale ale ramurii lui Văscan cu Voroneţul.

Cândva, înainte de 1582, Dumitru Movilă fusese pribeag în Ţara Românească; acolo, având nevoie de bani, a vândut monahului Avramie de la Voroneţ satul Verbia pe Jijia, pentru suma de 20.000 de aspri. Întors în Moldova, Avramie a dăruit Mănăstirii Voroneţ acest sat, iar călugării şi-au făcut uric domnesc (sub Petru Şchiopul, deci lucrurile s-au putut petrece în răstimpul de după 1574), punând însă ca preţ al cumpărării suma de 35.000 de aspri. Vânzarea şi dania pot avea o legătură şi cu înmormântarea fratelui lui Dumitru Movilă, în acest caz pribegia în Muntenia plasându-se chiar în vara anului 1582. Dar aceste detalii ies din raza noastră de interes.

Vânzarea satului Verbia de Dumitru Movilă a fost contestată de verii acestuia, fiii lui Ion Movilă, care au arătat că satul Verbia le era „moştenire neîmpărţită tuturor". Cu alte cuvinte, urmaşii fraţilor Ion şi Văscan Movilă nu ieşiseră din indiviziune, iar Dumitru, prin abuz, vânduse şi părţile indivize ale tuturor verilor săi. Ca atare, domnul a permis răscumpărarea satului. Gheorghe Movilă, episcopul de Rădăuţi, a pus singur banii (35.000 de aspri,

[16] E. A. Kozak, *Die Inschriften aus der Bukovina. Epigraphische Beiträge zur Quellenkunde der Landes- und Kirchengeschichte*, I. Teil, *Steininschriften*, Viena, 1903, p. 211, nr. VII (textul slav şi traducerea germană). Vezi şi A. Eşanu, V. Eşanu, *Mănăstirea Voroneţ. Istorie. Cultură. Spiritualitate*, Chişinău, 2010, p. 89 (doar traducerea în limba română, după I. Zugrav, şi fără precizarea dacă lespedea funerară mai există).

[17] N. Iorga, *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*, VI, Bucureşti, 1904, p. 649 („Se poate şti foarte bine cine e fiul, cu numele sfărâmat, al lui Văscan, care s-a înmormântat la Voroneţ în 1582. E Dumitru, marele vătav...").

[18] M. M. Székely, *op. cit.*, 2009, p. 145-146.

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

adică mai mulți decât constituiseră prețul real al vânzării!), a răscumpărat Verbia şi a dăruit-o Suceviței[19].

Această întâmplare din viața Movileştilor nu a fost, poate, un simplu accident: relațiile dintre urmaşii lui Ion Movilă şi cei ai lui Văscan Movilă par să fi fost, cu adevărat, destul de încordate. Iată încă o întâmplare care poate să fie o mărturie în acelaşi sens.

Un document din 20 februarie 1582 povesteşte că Dumitru, rămas dator vistieriei, a fost în primejdie să-şi piardă libertatea; a împrumutat, deci, 31.000 de aspri de la grecul Leftiriu, zălogindu-şi jumătatea de jos din Hudeşti, jumătate din Stănileşti şi Ciornorudenții la Soroca. „Iar neamurile lui nu au vrut atunci să-i dea bani ca să se răscumpere şi să-şi ia satele mai sus scrise". A avut, totuşi, norocul să găsească un cumpărător mai înțelegător şi mai generos, în persoana lui Iurescu, marele vornic al Țării de Sus, care i-a oferit 40.000 de aspri; cu aceşti bani, şi-a plătit datoria şi şi-a răscumpărat satele, care au trecut astfel în stăpânirea celui din urmă.

Documentul în care se află această relatare dramatică îl numeşte pe datornicul-vânzător „Dumitru **Moviliță**, fiul lui Văscan **Moviliță** pârcălab, nepot lui Iaţco Hudici". Apartenența lui la familia care a dat o ramură domnească fiind astfel în afara oricărei îndoieli, trebuie să constatăm că *forma diminutivată a numelui este folosită în această familie chiar înainte de perioada „domnească"*.

La 26 februarie 1586 – marcând, poate, o ameliorare a relațiilor familiale – *Dumitru Movilă mare vatag al ținutului Sucevei*, cu soția sa Lupa şi cu copiii (nenumiți) fac o danie Mănăstirii Sucevița[20].

Cu aceasta, cercul s-a închis. Avem toate dovezile că acela care, la 1599, era menționat ca *Dumitru Movilă fost mare vătag* în legătură cu satul

[19] Faptele sunt relatate în trei documente diferite. Primul (*DIR*, XVI/3, Bucureşti, 1951, p. 193, nr. 247) este un ispisoc domnesc, scris pe hârtie, datat de editori în 1582-1583. Al doilea, uric domnesc pe pergament, datat 14 septembrie 1582, s-a aflat în arhiva Mănăstirii Sucevița (D. Dan, *op. cit.*, p. 223-224, rezumat) şi azi nu se mai ştie unde se află. Al treilea, datat 25 august 1583, este o mărturie a mitropolitului Teofan şi a episcopului Agaton de Roman (*DIR*, XVI/3, p. 228-229, nr. 279) în aceeaşi problemă. Ultimul act a fost, probabil, necesar pentru a se justifica vânzarea unuia dintre bunurile mănăstirii, fapt oprit de canoane.

[20] *DIR*, XVI/3, cit., p. 303-306, nr. 371. V. şi mai departe, în text.

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

Nelipăuți (Hotin) este una şi aceeaşi persoană cu *Movilă mare vătag al ținutului Suceava* de la 1586, fiu al pârcălabului Văscan Movilă şi al Nastasiei, precum şi cu „Dumitru **Moviliță**, fiul lui Văscan **Moviliță** pârcălab, nepot lui Iațco Hudici" de la 1582. De aici mai rezultă cu toată claritatea că, alături de acest Dumitru, căruia i s-a zis şi *Moviliță*, Văscan (numit şi el, postum, tot *Moviliță*) a mai avut doi băieți care i-au supraviețuit: **Ionaşco** şi **Turcea** şi o fată Antemia.

Înainte de a merge mai departe, trebuie să mai zăbovesc puțin asupra afacerii satului Verbia. Acolo fiind îndreptățiți la succesiune atât urmaşii lui Ion Movilă, cât şi cei ai lui Văscan Movilă, înseamnă că satul le era moştenire de la înaintaşii comuni, misteriosul Dragotă ori soția acestuia, sau încă şi de mai sus. Este o concluzie care consolidează ipoteza unor legături ale Movileştilor cu Voronețul cel vechi. Şi chiar încă mai mult: în 1487, o parte din satul Verbia era întărită de Ştefan cel Mare lui Ivanco Bârlici şi surorii sale Anuşca[21]. Or, aceasta leagă pe Movileşti de neamul Bârlici (din care poate provenea Salomia, soția lui Dragotă Movilă), iar pe de altă parte sprijină ipoteza d-nei Maria Magdalena Székely cu privire la neamul ctitorilor de la Voroneț. Începe, astfel, să se întrevadă faptul că acțiunea ctitoricească a Movileştilor ***din ambele ramuri*** la Voroneț a putut să fie îndreptățită prin descendența lor din ctitorii cei vechi, Bârlă şi urmaşii săi, boierii numiți Bârlici.

Pe de altă parte, cazul Verbiei trebuie alăturat aceluia întrezărit din actul de la 1586. Atunci, Dumitru Movilă cu soția şi copiii au dăruit Suceviței satul Davida din ținutul Orheiului, cu două mori la gura Bâcului, moştenit de la un bunic (fără să se precizeze care şi al cui: în act, locul a rămas necompletat!); în acelaşi timp, însă, au vândut lui Gheorghe Movilă jumătate din Stănileşti cu iaz, la ținutul Hotinului, pentru 300 de galbeni, ca să răscumpere jumătate din Hudeşti, zălogită pentru o datorie. Se precizează că cealaltă jumătate de Stănileşti era a lui Gheorghe Movilă şi a fraților săi. Fiind vorba de aceleaşi sate care formaseră anterior obiectul tranzacției cu marele vornic Iurescu, s-ar părea că aceasta însăşi a fost repusă în discuție.

---

[21] *DRH*, III (1487-1504), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproşu şi N. Ciocan, Bucureşti, 1980, p. 8-10, nr. 6.

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

Ca şi în cazul Verbiei, faptul că în Stănileşti (la Hotin) aveau drept de stăpânire ambele ramuri, înseamnă că şi acest sat a aparţinut – de moştenire sau de cumpărătură – lui Dragotă Movilă şi/sau soţiei acestuia, Salomia. Eventuala studiere a evoluţiei acestor sate (în măsura existenţei documentelor), ar fi o cale de urmat în încercarea de a se desluşi etapa anterioară a istoriei Movileştilor. De asemenea, cercetarea curgerii proprietăţii la Davida (Orhei) ar putea contribui la clarificarea unor încrengături genealogice mai vechi. Oricum, se poate vedea că înaintaşii fraţilor Ion şi Văscan Movilă dispuneau de un domeniu destul de însemnat (în limitele cunoştinţelor noastre de acum). Ion şi-a mărit în chip considerabil averile, spre deosebire de Văscan, care se pare că nu a mai reuşit să adauge nimic la ceea ce a moştenit, astfel încât fiii săi – Dumitru, Ionaşco şi Turcea – au cunoscut declinul. De altminteri, dintre aceştia trei, Dumitru este singurul despre care documentele se pare că ne mai oferă ştiri; ceilalţi doi fie au murit fără urmaşi, sau, prin condiţia lor economică modestă, au ieşit din orizontul istoriei. Atestaţi, cum am arătat, la 1599 cu mama lor, ei au supravieţuit fratelui lor, care a murit între februarie 1586 şi februarie 1592.

La 24 februarie 1592, „cneaghina lui Dumitru **Moviliţă**" (nenumită, dar ştim, din documentul de la 1586, că se numea *Lupa*) avea judecată cu Anghelina Şeptelici şi Ghengheştii (Ionaşco, Grigorie şi Gheorghie) pentru stăpânirea la Săveni pe Başeu[22]. Această pricină cu neamul Ghenghea trebuie alăturată informaţiei de la 1552, când chelarul Cozma Ghenghea – bunicul

[22] *DIR*, XVI/4, cit., nr. 56, p. 47. Anghelina era fiica lui Andreica Şeptelici, iar fraţii Ionaşco, Gligorie şi Gheorghe Ghenghea erau fiii hatmanului Grigore Ghenghe şi nepoţii lui Cozma Ghenghea, fratele lui Andreica Şeptelici. La 5 mai 1548, Cozma Ghenghea – pe atunci, pârcălab de Cetatea Nouă – şi nepoatele sale Anghelina, Nastasca şi Todosca (fiicele fratelui său Andreica Şeptelici) primeau de la Iliaş vodă Rareş confirmare pentru satul Săveni, dăruit lor de Petru vodă Rareş în urma confiscării pentru hiclenie de la Sava husarul (*DIR*, XVI/1, Bucureşti, 1953, p. 582-583, nr. 521); Ghenghea primea jumătatea de sus, iar fetele lui Şeptelici jumătatea de jos (v. şi I. Tanoviceanu, *Istoria moşiei Săvenii, scoasă din scrisorile ei cele vechi*, în *Arhiva*, III, 1892, 6-7, p. 336-345). La judecata din 1592, şi jupâneasa lui Moviliţă şi-a întemeiat pretenţiile pe un uric de danie tot de la Ilie voievod! Înseamnă, oare, că se înrudea cu neamul Ghenghea-Şeptelici sau că era o urmaşă a lui Sava husarul?! Observ că aceste două documente, din 1548 şi 1592, se află la Biblioteca Academiei în acelaşi pachet: CCCCLXVIII/1 şi CCCCLXVIII/3, ceea ce arată că provin din aceeaşi arhivă.

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

celor trei frați de la 1592 – primea întărire de la Ştefan vodă Rareş pentru jumătate din satul Nelipăuți la Hotin, tocmai acela cu care a început depănarea prezentei expuneri. Acea jumătate de Nelipăuți fusese a postelnicului Cozma Şarpe[23]. Este posibil, deci, să fi existat vechi legături de rudenie între familia Ghenghea-Şeptelici şi neamul Movileştilor. Nu poate să treacă neobservată, de asemenea, bizara potrivire a prenumelor unor personaje amestecate în aceste afaceri de transferuri de stăpâniri: ***Cozma*** Şarpe, ***Cozma*** Ghenghea şi ***Cozma*** Moghilă! Dacă nu între toți trei, măcar între doi dintre ei a trebuit să existe o înrudire apropiată, pe care mai apoi o va ilustra însuşi acel transfer de stăpâniri.

Documentul despre dania către Sucevița, din 1586, arată că, la acea dată, Dumitru Movilă (Moviliță) şi soția sa Lupa aveau „copii". Dintre toți aceşti copii, menționați global şi anonim, nu cunoaştem, documentar, decât pe acea fată cu nume ciudat, *Maria Căzaca*, soția postelnicului Mihai Trifan. Lipsită de urmaşi, ea şi-a lăsat toate ocinile lui Miron Barnovschi, fiindu-i „rudă mai aproape decât altă rudă". Dumitraşco Ştefan, în mâinile căruia aveau să ajungă aceste sate, a însemnat – în cunoscutul său *Catastif* din 1627[24] – că Maria Căzaca Trifăneasa avusese, ca „drepte moşii", satele Hliniştea pe Nistru şi Chehnăuții la Hotin, precum şi Ciornorudenții şi Târnauca la Soroca. Chenăuții fuseseră vânduți de Dumnitru Movilă (alt semn al decăderii economice a acestuia) şi apoi răscumpărat de Maria şi de soțul ei. Ea însăşi a vândut Ciornorudenții lui Vasile Şeptelici (hatmanul), după a cărui moarte (1621), soția lui, Tofana, având nevoie de bani, s-a împrumutat de la Dumitraşco Ştefan, dându-i în schimb acest sat. Celelalte trei au fost dăruite aceluiaşi boier de Miron Barnovschi. Aşa s-a terminat această ramură a Movileştilor şi aşa i s-au risipit averile.

Dar s-a terminat oare cu adevărat neamul întreg?! Din cele expuse până aici, se vede că descendența lui Văscan Movilă nu este întru totul

[23] *Moldova în epoca feudalismului*, I, alcătuitori P. G. Dmitriev, D. M. Dragnev, E. M. Russev, P. V. Sovetov, sub redacția lui L. V. Cerepnin, Chişinău, 1961, p. 63, nr. 24. Se mai cuprind satul Pribăteg pe Prut, în ținutul Soroca, de la Petru voievod, pe când era chelar şi două locuri din pustie, pe amândouă părțile Ciuhurului.

[24] *DRH*, XIX (1626-1628), volum întocmit de Haralambie Chircă, Bucureşti, 1969, p. 247-248, nr. 241. Despre acest document: P. Zahariuc, *Catastiful lui Dumitraşco Ştefan – cronică de familie*, în *ArhGen*, III (VIII), 1996, 3-4, p. 185-192.

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

clarificată. Urmaşii săi se îndepărtează încet de ramura devenită domnească. Fiul Dumitru, încă prins în ctitoria de familie de la Suceviţa, este numit şi *Moviliţă*. Dar cu acelaşi nume apare, în prima jumătate a veacului al XVII-lea, un personaj care lasă numeroasa posteritate descrisă de paharnicul Costandin Sion: căpitanul *Adam Moviliţă*. Paul Păltănea a consacrat o cercetare anume neamului Adămeştilor[25], respingând categoric ideea apartenenţei la trunchiul Movilă. Totuşi, regretatul nostru coleg nu a reuşit să identifice locul de obârşie al lui Adam Moviliţă, stabilind doar că el nu a făcut parte din „obştea răzeşească" a Măcişenilor[26], sat care i-a fost de cumpărătură[27]. „În replică" la afirmaţiile despre o posibilă apartenenţă la trunchiul movilesc, el a făcut observaţia că Adam Moviliţă „nu a stăpânit, prin moştenire, nici o moşie de-a Movileştilor domnitori"[28]. Afirmaţia este surprinzătoare, dacă avem în vedere, pe de o parte, că ramurile unui neam despărţite mai din vechime ajungeau să nu mai aibă nici o proprietate comună, iar pe de altă parte că „Movileştii domnitori" şi-au dăruit moşiile ctitoriei lor de la Suceviţa, ori au fost înstrăinate de urmaşii prin femei. Absenţa lui Adam Moviliţă din marele lot al „nepoţilor" lui Isac Balica, „săminţenia Movileştilor"[29], nu este nici ea un argument convingător. Dacă Adam Moviliţă era cel puţin un urmaş al lui Dumitru Moviliţă, fiul lui Văscan Movilă, apoi este evident că ***el ieşea din cercul celor cu vocaţie***

[25] P. Păltănea, *Note despre Adămeştii din ţinutul Covurlui (Galaţi)*, în *ArhGen*, V (X), 1998, 3-4, p. 83-101.

[26] *Ibidem*, p. 84.

[27] *Ibidem*, p. 85. Căpitanul Adam Moviliţă a cumpărat satul Măcişeni la 1651 cu 158 de galbeni ungureşti – Constantin I. Andreescu, *Documentele satului Măcişeni din ţinutul Covurluiului*, în *Arhiva Românească*, X, 1945-1946, p. 232-234, nr. IV (mărturia marilor boieri din 20 februarie) şi 234-235, nr. V (întărirea domnească din aceeaşi dată). Adam Moviliţă a murit înainte de 7 decembrie 1651, când Istratie vodă Dabija întăreşte Măcişenii fiilor săi (*Ibidem*, p. 235-236, nr. VI). Pe baza documentelor Măcişenilor, scriitorul Constantin Gane (1885-1962) şi-a construit romanul *Rădăcini*, la care a lucrat până şi în lagărul de la Caracal în 1945 şi pe care l-a tipărit în 1947.

[28] P. Păltănea, *op. cit.*, p. 84.

[29] Cf. Şt. S. Gorovei, *„Nepoţii Balicăi", „săminţenia Movileştilor"*, în *ArhGen*, I (VI), 1994, 3-4, p. 123-132; P. Păltănea, *Hatmanul Isac Balica şi moşiile sale*, în *ArhGen*, VII (XII), 2000, p. 239-271.

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

succesorală, autorul comun fiind, în acest caz, Dragotă Movilă, personaj (cum am spus) total necunoscut documentelor noastre interne.

Este, însă, un argument foarte puternic cu privire la categoria socială căreia îi aparținea Adam Moviliță: căsătoria sa. „Modestul” căpitan luase de soție, „la puțină vreme după 1628”, pe „Tofana, fiica lui Dabija mare paharnic, fiul lui Nădăbaico [mare] vornic, şi a Schivei, fata marelui vornic Cârstea Ghenovici”[30]. Adaug şi pe soția lui Cârstea Ghenovici (ctitor al Mănăstirii Floreşti): Anghelina era fiica marelui vornic Matei Crăciun şi sora lui Gligorcea Crăciun(ovici), mare vornic şi el, ctitor la Mănăstirea Voroneț, unde a şi fost înmormântat în 1599[31].

Nu se poate să nu se nască întrebarea: din ce fel de neam ieşise căpitanul acesta care şi-a putut găsi ca nevastă o fată a unui mare paharnic, nepoată a patru mari vornici ai Moldovei?!

Existența unor ramuri diferite, cu destine deosebite, în cadrul aceluiaşi neam nu este un lucru ieşit din comun. Am arătat, în comunicări prezentate de-a lungul anilor, că această situație ne întâmpină la familia lui Miron Barnovschi[32] şi la cea a marelui vornic Ion Moțoc. Cu acesta din urmă, se poate spune că mai există o similitudine, care merită evidențiată pentru că în ea se reflectă, cred, şi ceva din mentalitatea oamenilor din vremea aceea: acolo avem pe Moțoc şi pe fratele său *Moțocel*[33]; aici, pe *Movilă* şi pe fratele său *Moviliță*. Dar în „dosarul” acestei categorii de nume utilizate şi în formă diminutivată se mai pot adăuga şi alte exemple, culese atât dintre familiile boiereşti mari şi importante, cât şi dintre cele mai mărunte. Iată câteva[34] :

Marele logofăt Luca Stroici a avut doi băieți, Ionaşco şi Vasile, cel tăiat la 1612 din porunca lui Ştefan vodă Tomşa, după lupta de la Cornul lui Sas; amândoi băieții poartă uneori, în documente, numele de familie diminutivat:

---

[30] P. Păltănea, *op. cit.*, p. 86.

[31] N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 301 şi 309; pentru Gligorcea Crăciunovici, v. şi M. M. Székely, *op. cit.*, 2009, p. 143-145.

[32] Şt. S. Gorovei, *op. cit.*, 1998, (*supra*, nota 10), p. 152-153.

[33] Cf. Idem, *Donatori, răzvrătiți şi pribegi. Incursiuni prosopografice*, în R. G. Păun, O. Cristea (eds.), *Istoria: utopie, amintire şi proiect de viitor. Studii de istorie oferite profesorului Andrei Pippidi la împlinirea a 65 de ani*, Iaşi, 2013, p. 12-17.

[34] Unele dintre exemplele citate în continuare mi-au fost semnalate de doamna Maria Magdalena Székely. Îi mulțumesc şi aici.

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

Ionaşco *Stroicel* la 1628[35] şi Vasile *Stroicel* la 1631[36]. Unul dintre nepoţii marelui vornic Condrea Bucium (m. 1592), Lupaşco – mort în lupta de la Finta (1653) – e numit, pe când era tânăr, Lupaşco *Buciumaş* (1636)[37]. Este, apoi, Constantin Buhuş (pârcălab de Neamţ în 1666-1667 şi mare sluger în 1667-1668), „căruia i se zice adesea – poate pentru statura-i mică – şi Buhuşel"[38].

Un popa Burlă, descendent din Rotompani, trăitor la 1610, avea un frate cunoscut ca Mihai *Burlişor*[39]. La 1632, este o Mărica *Tărâcioară*[40], al cărei nume este o formă derivată evident de la Tărâţă (care există încă şi azi). La 1639 apare o anume Tofana, fata lui *Traistă*, cu nepoţii ei, feciorii lui Ursul *Trăistuţă*[41]). Între înaintaşii familiilor Vasilco (Wassilko) şi Cheşcu (Keşco), este un Grigorie Căzacul; la 1667, unul dintre fiii acestuia e numit Vasilie *Căzăcel*[42].

În faţa acestor exemple, mi se pare evident că explicaţia dată de Ştefan Meteş pentru forma *Buhuşel*, pusă în legătură cu statura personajului, nu se poate susţine, întrucât nu poate acoperi un fenomen destul de generalizat în onomastica noastră medievală. Avem de-a face, mai degrabă, cu efectul raportării la părinte sau la un frate mai mare sau mai important.

[35] *DRH*, XIX, cit., p. 567, nr. 416.

[36] *DRH*, XX (1629-1631), volum întocmit de I. Caproşu şi C. Burac, Bucureşti, 2011, p. 624, nr. 569.

[37] Cf. Şt. S. Gorovei, *op. cit*., 1998, p. 144. Această constatare indică posibilitatea cercetării familiei Bucium dintr-o altă perspectivă, incluzându-i şi pe cei câţiva Buciumaşi prezenţi în documente de la începutul secolului al XVII-lea – cf. *DIR, A. Moldova, Veacurile XIV-XVII (1384-1625). Indicele numelor de persoane*, întocmit de Al. I. Gonţa, ediţie îngrijită şi cuvânt înainte de I. Caproşu, Bucureşti, 1995, p. 85 (un paharnic la 1604, un vataf de pitari între 1599 şi 1618 şi un vornic la 1602, toţi fără nume de botez).

[38] Şt. Meteş, *Contribuţii nouă privitoare la familia boierească Buhuş din Moldova*, în *AARMSI*, s. III, t. VII, mem. 8, Bucureşti, 1927, p. 31. Era, se pare, fiul lui Dumitru Buhuş (*Ibidem*; N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 360) şi al unei Todosia.

[39] *DIR*, XVII/2, Bucureşti, 1953, p. 300, nr. 398.

[40] *DRH*, XXI (1632-1633), volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproşu şi L. Şimanschi, Bucureşti, 1971, p. 131, nr. 103.

[41] *DRH*, XXV (1639-1640), volum întocmit de N. Ciocan *et alii*, Bucureşti, 2003, p. 24, nr. 22.

[42] T. Balan, *Documente bucovinene*, III (1573-1720), Cernăuţi, 1937, p. 31, nr. 23.

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

Bucium / *Buciumaş*; Buhuş / *Buhuşel*; Burlă / *Burlişor*; Căzacul / *Căzăcel*; Moţoc / *Moţocel*; Stroici / *Stroicel*; Tărâță / *Tărâcioară*; Traistă / *Trăistuță*: iată „seria” în care se înscrie şi Movilă / *Moviliță*. În toate cazurile, purtătorul numelui diminutivat nu este în afara familiei cu numele „normal”[43]. **De ce ar fi în cazul Movilă / *Moviliță*?!**

Dar mai este ceva.

În ultimii ani ai veacului al XVI-lea şi primii ani ai celui următor, documentele menţionează câteva personaje ale căror nume se apropie în chip straniu de acelea evocate până aici. La 15 mai 1592, Necoară *Moviliță* vinde partea sa de moştenire de la strămoşul său Ion Gherman, anume câte un sfert din satele Matatici şi Pocigani[44] – desigur, satele cunoscute şi sub numele de Mastatici şi Picigani (Piţigani), ambele pe Bârlad, în Ţara de Jos. Sunt menţionaţi fratele său *Moghilă* şi sora sa Malina.

Necoară Moviliță era fiul Maricăi, nepotul Tudorei şi strănepotul lui Ion Gherman. Despre aceste personaje mai vorbeşte un document, chiar de la Ieremia vodă Movilă, din 15 mai 1606, pe care-l cunosc doar dintr-o citare a lui Sever Zotta: este menţionată acolo „împărţala ce au avut giupăneasa Mălina, fata Tudorii, nepotă lui Gherman postelnic şi nepoţii lui *Movila* părcălabul şi Necoară spătar” în satele Pogoneşti, Şărpoteni (numit şi Ghermăneşti), Măstătici şi Peţăgani, toate pe Bârlad[45].

---

[43] Din aceeaşi categorie face parte şi numele *Pântecel*, prin raportare la boierii *Pântece*.

[44] *DIR*, XVI/4, p. 57, nr. 71

[45] S. Zotta, *Ştiri noi despre Movileşti*, în *ArhGen,* II, 1913, p. 238. În cele două sate, tot câte un sfert avusese Anisia, fiica lui Isai, „nepoată de fiiu a lui Gherman postelnicel”; ea îşi vânduse pământurile lui Dumitraşco Chiriac şi soţiei sale Zamfira, care la 10 ianuarie 1623 le-au revândut lui Ghenei pârcălab şi soţiei sale Irina (T. Codrescu, *Uricariul*, II, ed. II, Iaşi, 1889, p. 263). Un deceniu mai târziu, Irina, văduva lui Ghenei, vinde aceste pământuri lui Scârlat şi Tudorachi (*DRH*, XXI, p. 429-430, nr. 336); filiaţia Anisiei apare şi acum, dar Gherman e arătat ca postelnic, nu postelnicel. Gherman a fost postelnic între 1478 şi 1480 şi a murit, probabil, la 1484, ca pârcălab de Cetatea Albă (N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 272). Din coroborarea acestor informaţii documentare privind satele Mastatici şi Picigani, ar rezulta că a avut un fiu, Ion Gherman, trăitor în vremea lui Petru vodă Rareş. Toţi aceşti vechi stăpâni nu sunt menţionaţi în mica schiţă istorică a satului Picigani (Pecigani, Piţigani) – N. Bălănescu, *Un sat: Chiţcanii (comuna Puntişeni, jud. Tecuci)*, în

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

Iată, aşadar, un întreg grup de boieri, între care unul este *Movilă* pârcălabul, altul *Moghilă*, iar un al treilea Necoară *Moviliță* spătar, urmaşi ai lui Gherman postelnicul, în Țara de Jos, acolo unde curând avea să apară Adam Moviliță. Erau aceşti Movilă rude cu ceilalți? Foarte probabil că ***da***. Un regest inedit al unui act din vremea lui Ieremia vodă Movilă arată că urmaşii lui Gherman comisul (diacul Sava Ghermănescul şi ai săi) stăpâneau satul Ghermăneşti (se va vedea imediat la ce ținut), jumătate prin moştenire, iar jumătate prin cumpărare de la frații Ion Moghilă logofăt, Văscan pârcălab, Tudosca şi Anuşca, pe vremea lui Ilie voievod[46] (deci în intervalul 1546-1551). În scurt timp, Sava Ghermănescul şi neamul său au vândut satul Ghermăneşti lui Dumitrache Chiriță Paleologul; în actul de întărire a vânzării, dat de Simion vodă Movilă la 24 februarie 1607, se arată că acest sat Ghermăneşti era la ținutul Orheiului[47], deci în zona în care Movileştii *noştri* mai stăpâneau moşii.

Contextul acesta de stăpâniri şi nume identice sugerează – după cum a observat Sever Zotta în 1913 – o descendență a Movileştilor din neamul lui Gherman[48]. În acelaşi timp, însă, se vede consolidată ipoteza existenței unei ramuri care s-a desprins din vechiul trunchi spre începutul veacului al XVI-lea, probabil la nivelul tatălui fraților Ioan şi Văscan Movilă. Asemenea cazuri, de ramuri desprinse mai din vechime şi păstrând acelaşi „patronim", se mai întâlnesc în genealogia moldovenească, putând conduce la concluzia că ar fi familii diferite şi omonime; pot menționa aici şi familiile Caraiman şi Mălai, dar poate cazul cel mai interesant este acela al Bălşeştilor, pe care Dimitrie Cantemir i-a înscris în *Descrierea Moldovei* cu mențiunea că ar fi

RI, XXII, 1936, 4-6, p. 128-133 (acolo este şi satul Docolina, unde a fost întâmpinat Petru Rareş la 1527).

[46] Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, CXL/211 (traducere din secolul al XVIII-lea) şi CXLIII/6, fila 1 recto (rezumat, nr. 1, într-un opis din 1809 martie 22). Se dă doar data de zi şi lună, **19 iulie**; este deci de aşezat în intervalele 1596-1599, 1601-1605.

[47] S. Zotta, *op. cit.*, p. 237.

[48] *Ibidem*, p. 238.

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

„două neamuri”[49], când, în realitate, nu erau decât două ramuri ale aceluiaşi neam.

Documentele mai atestă şi alte personaje purtând acelaşi nume, inclusiv în forma diminutivată. Deşi aparent informaţiile nu sunt suficiente pentru a formula măcar un început de ipoteză cu privire la originea lor comună, se pot face, totuşi, anumite conexiuni care par a ne conduce în aceeaşi direcţie. Astfel, avem un *Moviliţă pârcălab* care în 1615 a pribegit cu alţi boieri ai lui Ştefan vodă Tomşa în Ţara Românească[50]; în grupul acestor pribegi, alături de Moviliţă se află un „Necoară fost spătar”, despre care cred că e Necoară Moviliţă spătarul, menţionat mai sus. Această părere se întemeiază pe faptul că la 1624 se menţionează că Enache postelnicul cumpărase cândva „siliştea Ghermăneştii, în ţinutul Fălciu, pe râul Bârlad [...] de la Moviliţă fost pârcălab şi de la fiul lui, Lazor, şi de la Toader, nepotul lui, fiul lui Nicoară, pentru o sută şi douăzeci de ughi galbeni”[51]. Or, mi se pare că nu e lipsit de temei să presupun că *Moviliţă fost pârcălab* şi *Nicoară* din acest document, stăpâni de pământ la Ghermăneşti pe Bârlad, sunt tocmai cei care, cum am văzut, apar în posteritatea lui Gherman postelnicul şi a lui Ion Gherman în legătură cu Mastaticii şi Piciganii tot de pe Bârlad. Documentul din 1606, furnizat de Sever Zotta, îi dă chiar aşa, „Movila părcălabul şi Necoară spătar”, stăpânind la Mastatici şi Picigani, dar şi la Şărpotenii care se numeau şi Ghermăneşti! Dacă identificarea personajelor este corectă, atunci devine semnificativ faptul că pârcălabul însuşi e numit şi Movilă, şi Moghilă, şi Moviliţă.

[49] „*Balszestii*, duplices” – Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, traducere după originalul latin de Gh. Guţu, introducere de Maria Holban, comentariu istoric de N. Stoicescu, studiu cartografic de Vintilă Mihăilescu, indice de Ioana Constantinescu, cu o notă asupra ediţiei de D. M. Pippidi, Bucureşti, 1973, p. 280.

[50] *DIR*, XVII/4, Bucureşti, 1956, p. 7, nr. 11.

[51] *DIR*, XVII/5, Bucureşti, 1957, p. 277, nr. 365; *DRH*, XVIII (1623-1625), volum întocmit de I. Caproşu şi V. Constantinov, Bucureşti, 2006, p. 247, nr. 182. Cumpărătorul este Enache Caragea: P. Zahariuc, *Un sigiliu, o stemă, un ctitor şi o ctitorie (Mănăstirea Sfântul Sava din Iaşi)*, în *Putna, ctitorii ei şi lumea lor*, Bucureşti, 2011, p. 145-172 (v. p. 158).

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

Nu ştiu dacă acest personaj este identic şi cu *Movilă fost pârcălab* menţionat la 1602, cu soţia lui Salomia[52], şi la 1605[53]. El pare a fi fost amestecat în satul Vărzăreşti de la Neamţ, iar Salomia pare a fi fost fiica unui Mitrofan de acolo[54]. În aceleaşi locuri, apare şi un *Movilă vătah*[55], care, din acte puţin mai târzii, se vede că fusese *mare vătaf de Fălciu*[56]. Cu alte cuvinte, tocmai acolo unde, pe Bârlad, se aflau satele stăpânite de Movilă-Moviliţă, urmaşii lui Gherman.

În aceeaşi zonă a Moldovei de Jos este amintit, la 1638, un ***Gheorghe Moghiliţă***, fiul lui ***Moghilă***, care vânduse cândva marelui logofăt Ghenghea partea sa din satul Oancea pe Prut, în ţinutul Covurluiului[57]. Satul Măcişeni, cumpărat de Adam Moviliţă, se afla în acelaşi ţinut. Şi nu este numai zona geografică, dar şi apropierea cu familia Ghenghea: marele logofăt este unul dintre cei trei fraţi cu care la 1592 avusese judecată Lupa Movilă (Moviliţă) pentru Săvenii de pe Başeu.

Mi se pare că aceste informaţii – disparate, e drept – încep să se adune pentru a creiona un context care să explice apariţia lui Adam Moviliţă de la 1628. Oricum, ele oferă cel puţin nişte căi pentru continuarea cercetărilor[58] în această direcţie.

---

[52] *DIR*, XVII/1, Bucureşti, 1952, p. 54, nr. 81 (cumpără la Albeni, ţinutul Bacăului).

[53] *Ibidem*, p. 192-193, nr. 275.

[54] M. Costăchescu, *Documente moldoveneşti din judeţul Neamţ* (II), în *Arhiva Românească*, V, 1940, p. 316-317.

[55] *Ibidem*, p. 331

[56] *DIR*, XVII/2, cit., p. 50, nr. 51 (din 1606-1607); p. 204, nr. 270 (din 1609).

[57] *DRH*, XXIV (1637-1638), volum întocmit de C. Cihodaru şi I. Caproşu, Bucureşti, 1998, p. 313-314, nr. 321 (fusese semnalat anterior în *CDM*, S.1, Bucureşti, 1975, p. 194, nr. 572).

[58] În aceste cercetări, nu ştiu dacă pot fi avuţi în vedere Movileştii de la Drăgeşti (Roman) – cf. I. Ungureanu, *Neamul Movileştilor din Drăgeştii ţinutului Roman, uzurpat de către Burcheşti prin hotarnica din anul 1768*, în *Acta Bacoviensia. Anuarul Arhivelor Naţionale Bacău*, VI, 2011, p. 25-44. Ion Movilă comis, zis Eţcău (sau Ion Eţcău, zis Movilă?!), căsătorit cu Zmaranda, fiica lui Ursul Iuraşcu, era fiul lui Ştefan Movilă şi văr cu Ştefania, Ana şi Chelsia, fetele lui Grigore Movilă (*Ibidem*, p. 26). Dacă acest comis era – după cum arată autorul – descendent din acel *Mojil vătaf* din Ruşii Zavului (Roman),

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

*

Istoria Movileştilor începe cu jocul de cuvinte menit să evoce ridicarea lor în rândurile marii boierimi – „din Purice, Movilă” – frumos, dar fără nici o bază reală[59]: „cuvântul” lui Neculce este contrazis ferm de documente. Numele îşi au, totuşi, încărcătura lor istorică: fiecare nume poartă în el un mesaj istoric şi folosirea lui este uneori grăitoare prin ea însăşi. E posibil ca asemenea mesaje să se afle atât în alternanţa Movilă/Moviliţă sau Moghilă/Moghiliţă, cât şi în folosirea aşa de frecventă a numelui de familie fără prenume, raportarea la familie putând fi socotită suficientă pentru identificarea personajului.

Prenumele *Adam* poate stârni nedumeriri: nu face parte din patrimoniul onomastic al Movileştilor; în onomastica boierimii moldovene, el nu este foarte frecvent, însă nu lipseşte cu desăvârşire[60]. Dar oare *Moise* – numele purtat de unul dintre fiii lui Simion vodă Movilă, frate mai mic al mitropolitului de Kiev – nu se află şi el în aceeaşi situaţie?! Alături de patrimoniile onomastice ale familiilor, trebuie să admitem că în unele cazuri existau motive speciale care determinau alegerea unui nume de botez. Pentru *Moise*, am propus, cu alt prilej, o posibilă explicaţie[61]. O situaţie mai puţin obişnuită sau vreo înrudire (necunoscută nouă) prin femei, a putut să conducă şi la atribuirea numelui *Adam*.

De la Purice la Movilă, de la Movilă la Moviliţă... Tot cu un fel de joc de cuvinte pare a se şi încheia istoria Movileştilor. Sau poate nu a fost o încheiere, ci o trecere într-o altă etapă, care nu s-a mai întemeiat pe fabulaţii[62].

---

atunci apartenenţa la Movileştii de care m-am ocupat aici pare improbabilă şi avem mai degrabă o „ajustare” a numelui în secolul al XVIII-lea.

[59] M. Cazacu, *A existat aprodul Purice?*, în *Magazin Istoric*, IV, 1970, 4, p. 69; Idem, *Pierre Mohyla (Petru Movilă) et la Roumanie: essai historique et bibliographique*, în *Harvard Ukrainian Studies*, VIII, 1984, 1/2, p. 193-195; Şt. S. Gorovei, *op. cit.*, 1996, p. 327-330.

[60] Cf. *DIR, A. Moldova, Veacurile XIV-XVII (1384-1625). Indicele numelor de persoane*, întocmit de Al. I. Gonţa, cit. (*supra*, nota 35), p. 7.

[61] Şt. S. Gorovei, *Rude şi înrudiri necunoscute ale lui Petru Rareş*, în *RI*, S. N., VIII, 1997, 7-8, p. 473-474.

[62] Cf. Idem, *Les princes Movilă (Mohyla). Fables et impertinences*, în *Medieval and Early Modern Studies for Central and Eastern Europe*, III, 2011, p. 105-115.

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro

THE MOVILEŞTI. FINAL CONSIDERATIONS[*]
(Abstract)

The research of Movila family's history and genealogy has so far focused especially on the branch (descending from chancellor IoanMovila) where seven princes and two metropolitan bishops were born, one of them famous throughout Europe – PetruMovila, archbishop and metropolitan bishop of Kiev. In the first part of the study, the author analyzes the information related to another branch, less visible in Moldavia's history, descending from the brother of chancellorIoan, governorVăscanMovilă. This personage is attested in documents as one of his sons, bearing the diminutive form of the family name, ***Moviliță.*** *The second part of the study examines the possibility that a personage of the first half of the 17thcentury, Captain* ***Adam Moviliță,*** *could belong to the same family, as a descendant from a separate branch at the beginning of the 16thcentury. Several persons bearing identical names (Moghilă, Movilă, Moghiliță, Moviliță), and owning estates in the southern part of Moldaviaprove the existence of this branch, and their kinship to the princely branch is suggested by a common property. Adam Moviliță appears in the same area, and his name and social status (pointed by kinships through marriage) plead for his membership to this group. We can conclude that the kinship with the reigning branch is not a fantasy.*

[*] Rezumat tradus de Simona Postolache.

www.cimec.ro / www.palatulculturii.ro